

Որքան կամենում էք՝ մտածեցե՛ք, դուք չէք կարող ձեզ հաւատացնել, որ քիւրդը իրեն յարգող այս կամ այն պետութեան ծառայական շահերն այնպէս, որպէս հայը՝ Սեբ Խոսքը այն շահերն մասին չէ, որ ձեռք է բերվում շարքերով, այլ այն, որին համար են խաղող կուտորարարութեան թիւերը քիւրդը, որ ամեն մի բարեկարգ պետութեան մէջ կարող են ապրել և տեղ ու դիրք գրաւել նրանք, որոնք ընդունակ են կուտորարական խաղող աշխատանքին։

Թիւրքիան այդ ընդունակութիւնը վաղուց արմատախիլ է արել քիւրդերի միջից։ Եւ սրանց աւելի ձեռնառու է, որ հայ միջը մնան նոյն սարկական, անպատկառ և իրաւազուրկ վիճակի մէջ։ Դա քիւրդերի համար հացի խնդիր է։ Օսմանեան կուտարութիւնը նոյնպէս կը ցանկար բեֆօրմները հարցը չուրը նետել՝ ինչ միջոցով ուզում է լինի։ Սա էլ Թիւրքիայի համար գոյութեան խնդիր է։ Այժմ ենթադրեցե՛ք, որ Թիւրքիայի ներքին խառնակութիւնները, անարկիան մի այլ տեսակետից էլ ձեռնառու լինան մի ուրիշ պետութեան համար, այն ժամանակ քիւրդական հաւատարմացումները կը փորցնեն իրանց ամբողջ արգելքը։

Ինչպէս այդքան չար ստեղծ տակ է ծնվել Թիւրքիայի հայը, որ քիւրդութեան արևի առաջին ճառագայթները դեռ չը տեսնում՝ դալիս են չարագործակ ամպեր ու ծածկում քիւրդը յոյսերով լի ճօրվոյնը, պատմական նոյն մութ, անուր օրերը, նոյն փոթորիկն ու արհաւիրքները...

Եւ քանի՞ քանի անգամ Երանի՝ թէ այս անգամ հայի արեւ յաղթող հանդիսանաւ։

Ա. Յ. Մուրադեան

Սամարղանդ

Հենց այդ աղբիւրք, մի բան, որ մի աւելի լորջ անգամ ևս հերքում է քիւրդական արմատախիլութեան ինքնաբերական լինելը։

Քիւրդական շարժման ընթացիկական և բացառապէս հայկական բեֆօրմները դեմ ուղղված լինելը աւելի հետաւանական է, քան միւս ենթադրութիւնները։

Մենք մի քանի անգամ այս էջերում կը լինել ենք, որ ամեն մի բարեկարգ պետութեան մէջ կարող են ապրել և տեղ ու դիրք գրաւել նրանք, որոնք ընդունակ են կուտորարական խաղող աշխատանքին։

Թիւրքիան այդ ընդունակութիւնը վաղուց արմատախիլ է արել քիւրդերի միջից։ Եւ սրանց աւելի ձեռնառու է, որ հայ միջը մնան նոյն սարկական, անպատկառ և իրաւազուրկ վիճակի մէջ։ Դա քիւրդերի համար հացի խնդիր է։ Օսմանեան կուտարութիւնը նոյնպէս կը ցանկար բեֆօրմները հարցը չուրը նետել՝ ինչ միջոցով ուզում է լինի։ Սա էլ Թիւրքիայի համար գոյութեան խնդիր է։ Այժմ ենթադրեցե՛ք, որ Թիւրքիայի ներքին խառնակութիւնները, անարկիան մի այլ տեսակետից էլ ձեռնառու լինան մի ուրիշ պետութեան համար, այն ժամանակ քիւրդական հաւատարմացումները կը փորցնեն իրանց ամբողջ արգելքը։

Ինչպէս այդքան չար ստեղծ տակ է ծնվել Թիւրքիայի հայը, որ քիւրդութեան արևի առաջին ճառագայթները դեռ չը տեսնում՝ դալիս են չարագործակ ամպեր ու ծածկում քիւրդը յոյսերով լի ճօրվոյնը, պատմական նոյն մութ, անուր օրերը, նոյն փոթորիկն ու արհաւիրքները...

Եւ քանի՞ քանի անգամ Երանի՝ թէ այս անգամ հայի արեւ յաղթող հանդիսանաւ։

Ա. Յ. Մուրադեան

Սամարղանդ

(1911 թ.) 17,5% Միացած առեւծի բաժնիները, մաս 3/4, մասը ամբողջ բիւլլէի, սպառվել են անասնապահ և կուտորարական անասնաբանական նպատակներով վառ։

Պատկերը մնաց հապկա նոյնը յետագայ տարիներին ընթացում։ Օրինակ 1913 թ. համար բիւլլէից (2,721,763,000) յետագայ կացվել է ռուսաւորութեան, երկրագործութեան, արդիւնաբերութեան և առևտրի (այսինքն երեք անգամ) ծախսերին համար ընդամենը 291,385,000 ր. կամ ամբողջ գումարի միայն 10,72% Միջինը զուտ առեւծական նպատակներով (զինուորական և ծովային միլիտարութիւններին) համար ծախսվել է ոչ պակաս քան 703,961,000 ր. կամ ամբողջ բիւլլէի մաս 26% 1913 թ. համար բիւլլէից (3,012,264,000) ռուբլի ծախսվել է՝ առաջին կարգի նպատակների համար 339,000,000 ր. կամ ամբողջ բիւլլէի 11,35% ռուբլի, երկրորդը համար 779,411,000 ր. կամ մաս 26% ամբողջ գումարի վերջապէս, ըստ նախագծի, ներկայ տարվայ՝ 1914 թ. համար համար որոշված է ռուսաւորութեան, երկրագործութեան, արդիւնաբերութեան համար միայն 390,870,000 ր. կամ ամբողջ բիւլլէի (ընդամենը 3,558,361,000 ր.) 11% ռուբլի, իսկ զուտ առեւծական նպատակներին համար ոչ պակաս քան 974,953,000 ր. կամ բիւլլէի 27,10% ռուբլի։

Երեւի հետո չէ այն օրը, երբ ռուսական միլիտարիզմը կը կրանէ պետական բիւլլէից մի ամբողջ միլիարդ ռուբլի։ Ե՛ք որ միայն 25 միլիոն ռուբլի է պակասում այդ գումարին հասնելու համար հենց ներկայ տարվայ բիւլլէում։

Ինքան թիւերն ու տոկոսները չափազանց պիտախոս են մասնաւոր նրանց համար, որոնք հասկանում են իրաքանիւր չոր թիւի մէջ ոչ միայն որոշ փաստ ու երևույթի քանակական մեծութիւնը որոնել, այլ և ըմբռնել նրա առկա յարաբերութիւնները արտայայտվում իմաստը և զարգացման տենդենցները։

Բ. Իշխանեան

բոլորը կատարում է թիւական տեսուչը, որ օժտված է որոշ իրաւունքներով։

Շամախու թիւում չը կայ թիւական տեսուչ, վերջերս միայն ծախսերի մի թիւի թիւական տեսուչ չը կայ, որովհետեւ փող չը կայ, առում են՝ իրանց արդարացիները համար. բայց որ այդ չէ համապատասխանում իրականութեան, այդ մասին զրկված է եղել, որ Բագուի Մարզաւորական Բնակ և աշխիս է 800 ր., որ խոշոր նպատակ է, և այլն. բայց այդ նպատակի թիւական տեսուչը զանազան է օգտվել, ինչպէս այդ մասին իրան է յայտնի ֆորմված և իրաւունքներով օժտված, թէկուզ միջինայնորդ կը թիւական թիւական տեսուչը անշուշտ չէ համաձայնի 800 ռուբլով ըստ անանիւն այդ դեմոստրի պատճառը, բայց քիչ է պէտք աշխարհիկ կողմի վրա՝ նրան բաւականութեւն տալու համար։

Թիւական տեսուչի պահանջն է, որ ամենից շատ զգացվում է Շամախու թիւում, և երբ մասին ու խոշոր զարգացման դեմութիւններ են պատահում—միջոց այդ պահանջն է առաջ քաշվում։

Երբ չը կայ թիւական տեսուչ՝ պէտք էր կարծիք, որ թիւական տեսուչը աւելի թիւական պէտք է գտնվի զարգացման վերաբերմամբ, բայց Շամախու թիւական տեսուչը որոշ այդպէս չէ. նա իր անձնական հանգիստը շատ բարձր է գնահատում. օրինակ՝ թիւական տեսուչը աթոռակա զարգացման քիչ հինգ վերջու հետո գտնվում է Մարզաւորական մեծ գիւղը, մաս մէկ հազար տուն զուտ հայ բնակչութեամբ. այդ գիւղը զբաղւորում խոտիկութեան անասնապահ են. վերջին շարժմանը այդ խոտիկութեանը իրանց զարգացման համար համար, մանկապարտեզները խոտիկութեանը իրանց զարգացման համար, որոնք հասկանում են իրաքանիւր չոր թիւի մէջ ոչ միայն որոշ փաստ ու երևույթի քանակական մեծութիւնը որոնել, այլ և ըմբռնել նրա առկա յարաբերութիւնները արտայայտվում իմաստը և զարգացման տենդենցները։

Բ. Իշխանեան

մտով և 17,652 շնուկ), որոնք միայն կապում են երկու քաղաքը, 203 գիւղեր, 26,054 տուն և 181,380 շունչ ժողովուրդ, այն ժամանակ բաժանելու համար թիւերը ինքն իրան ստեղծվում է։

Մեր հետախուզողները իր գոյութիւնը պահպանելու համար տարին ծախսում է, ինչպէս վերեւ ցույց տալի, 7753 ր. Այս գումարը նախաւորութեւն կայ հրճապահայ պահուստի և խոտիկութեանը օրոշված է 1100 ր., այնպէս որ միայն թիւերը ստորագրելու համար 600 ր. էլ բաւական է։

Գործիքը և անպակց տարրեր բանք են. առաջին համար այսպիսի պատրաստ են քիւրդերը այնքան, որքան անընդունակ են վերջինի համար. սրա հակառակ առաջին համար անպատրաստ են հայերը այնքան, որքան ընդունակ են վերջինի համար։

Հայ և քիւրդ տարրեր ընական կարողութիւններն և թիւական տեսուչները վրա աչք ունեցող պետութիւնները քաղաքական նպատակներին մէջ որոշ անշուշտ պէտք է որոնել և ըստ այնմ կարգաւորվեն զուտ բերել։

Փառաքան շահմանի վրա խորքանշիւր մի քիւրդուր մի անանիւն դերն ունի։ Եւ եթէ կան հայ և քիւրդ տարրերին՝ որպէս քիւրդութեան շարժողութեան մէջ փող պետութիւններ, այն ժամանակ կարելի է ստեղծ, որ քիւրդական հաւատարմացումները, որ իրանց հայերն ունեն, ընդունում են

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ (Պետական բիւլլէի ընդունակութեան աղբիւր)

Մեր առաջին յօդուածում *) ցույց տուինք մենք, առ ձեռն շուրջիկ տեսնելով, որ Ռուսիան իր արտաքին փոխառութիւններին մեծ չափերով, հետապահ օտար կապիտալից ունեցած իր կախումով կազմում է բացառութիւնների բացառիկը։

Այժմ դալիս ենք ապացուցելու, որ Ռուսիան իր այդ անախտանքի գերբեր չէ զեւթում ոչ մէկին նա. ֆինանսները—պետական ընդլին—անտեսութեան ցործում։

Պետական ծախքերի ամենաուղարկուծը, որ աւելի բաժնին է խումբ բիւլլէից, կարծում են այսպէս անուանել զանգուշ պաշտպանութեանը յատկացված միջոցները—զորքի և նաւատորմի կամ, աւելի որոշ, զինուորական և ծովային միլիտարութիւնների բիւլլէն։

Ինչ պատկեր են տալիս մեզ արդեօք կարգաւորման միջոցները չորս հակադ շերտապաշտպանութեանը միայն զորքի (զինուորական միլիտարութեան) վրա արած ծախսերի նկատմամբ Բերքեր մի քանի օրինակներին։

Ըստ պրոֆ. Մ. Բոգոլիովի արած հաշիւների («Вопросы. Мира» 1908 թ., № 13, երկրորդ մաս, էջ. 10) 1909 թ., ըստ պետական բիւլլէի ունեցել է հետեւեալ ծախքերը (ընտանութեամբ նման ժամանակ միացված են այստեղ ընդհանուր բաժնիներին մէջ)։

Զորք և նաւատորմ	33,0%
Պետական պարտքերի տոկոսները	23,7 »
Կենսաթոշակները և ուրիշ պարտադր ծախքեր	8,6 »
Վարչական միջանկիւր վրա	23,1 »
Արտադրական պահանջները և այլ նպատակների վրա	12,6 »

Ուշադրութեան դարձնել ընդգծում բաժնի վրա և հարմարեցե՛ք այն միւս հարմարեցե՛ք ներքին հետ Միլիտարների համար պետական վիթխարի բիւլլէից ողջ կուտորարական Ռուսիան (արդիւնաբերութեան անտեսական և մտաւոր-կրթական բոլոր մասերով) բաժնի է ստանում ոչ աւելի, բայց եթէ 12,6%, մի խոճուկ, ողորմելի մաս, որից զերպանացում է անարտադրական բաժնիներից դեռ միայն մէկի՝ առաջական ոյթի (զորքի և նաւատորմի) բիւլլէն աւելի քան 2/3 անգամ, որպէս մենք կարող ենք շարունակել այդ հետաքրքրական համեմատութիւններին թիւը յետագայ տարիներին նկատմամբ Բաժնիները ռուսական պետական բիւլլէի ողջ ծախքերը երկու խոշոր կաթիլներով ենք ընդհանուր պետական և կուտորարական-արտադրական ծախսերը, և կը ստանանք 1910 և 1911 թ. համարների վերաբերեալ հետեւեալ պատկերը։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՔԵՐ

1910 թ. 1911 թ.

Զորք և նաւատորմ	30,6%	30,7%
Պետական պարտքերի տոկոսները	26,0 »	25,2 »
Վարչական ծախքեր	26,0 »	25,7 »
Գումարը	83,2%	81,6%

Կուտորարական-արտադրական ծախքեր

1910 թ. 1911 թ.		
Կրթական նպատակների համար	7,4%	7,3%
Երկրագործական նպատակների համար	3,3 »	3,8 »
Արտադրական այլ և այլ ծախքեր	5,2 »	5,4 »
Գումարը	15,9%	17,5%

Այս տոկոսները իրանք են խոտում իրանց նշանակութեան մասին, առանց աւելորդ համեմատութեան 3,473,157,000 ր. գումարից (1910 թ. բիւլլէն) վիթխարի կայարանները բոլոր կրթական և կուտորարական նպատակների համար ծախսվել է ընդամենը 15,9% իսկ 2,535,996,000 ռուբլի բիւլլէից

ԳՆԱՀԱՆՈՒՐ ԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՔԵՐ

1910 թ. 1911 թ.

Զորք և նաւատորմ	30,6%	30,7%
Պետական պարտքերի տոկոսները	26,0 »	25,2 »
Վարչական ծախքեր	26,0 »	25,7 »
Գումարը	83,2%	81,6%

Կուտորարական-արտադրական ծախքեր

1910 թ. 1911 թ.		
Կրթական նպատակների համար	7,4%	7,3%
Երկրագործական նպատակների համար	3,3 »	3,8 »
Արտադրական այլ և այլ ծախքեր	5,2 »	5,4 »
Գումարը	15,9%	17,5%

Այս տոկոսները իրանք են խոտում իրանց նշանակութեան մասին, առանց աւելորդ համեմատութեան 3,473,157,000 ր. գումարից (1910 թ. բիւլլէն) վիթխարի կայարանները բոլոր կրթական և կուտորարական նպատակների համար ծախսվել է ընդամենը 15,9% իսկ 2,535,996,000 ռուբլի բիւլլէից

ԳՆԱՀԱՆՈՒՐ ԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՔԵՐ

1910 թ. 1911 թ.

Զորք և նաւատորմ	30,6%	30,7%
Պետական պարտքերի տոկոսները	26,0 »	25,2 »
Վարչական ծախքեր	26,0 »	25,7 »
Գումարը	83,2%	81,6%

Կուտորարական-արտադրական ծախքեր

1910 թ. 1911 թ.		
Կրթական նպատակների համար	7,4%	7,3%
Երկրագործական նպատակների համար	3,3 »	3,8 »
Արտադրական այլ և այլ ծախքեր	5,2 »	5,4 »
Գումարը	15,9%	17,5%

Այս տոկոսները իրանք են խոտում իրանց նշանակութեան մասին, առանց աւելորդ համեմատութեան 3,473,157,000 ր. գումարից (1910 թ. բիւլլէն) վիթխարի կայարանները բոլոր կրթական և կուտորարական նպատակների համար ծախսվել է ընդամենը 15,9% իսկ 2,535,996,000 ռուբլի բիւլլէից

Ռուսիա Գերմանիա Ֆրանսիա Անգլիա (1910 թ.) (1909 թ.) (1910 թ.) (1910 թ.) 1922 միլ. մարկ 805 միլ. մ. 774 միլ. մ. 566 միլ. մ.

Ինչպէս տեսնում էք, ռուսական զինուորական բիւլլէն անպայմանօրէն և խոշոր չափերով զերպանացում է բոլորին։ Անշուշտ ծովային ոյթերը Ռուսիայում չեն կրնում նոյնքան մեծ բաժին, և Ռուսիան այդ հողի վրա իր առաջնութեանը զիւրում է Անգլիային, բայց միայն Անգլիային։ Անգլիա Գերմանիայի նման մի առաջին կարգի վիթխարի ծովային ոյթ չէ սպառում այնքան մեծ ֆինանսներ, որքան Ռուսիան, մասնաւորապէս վերջին տարիներս ինչ է և ունում մեզ ամենամեծաւոր անցեալը՝ 1913 թ. ծովային միլիտարութեան կամ զինուորական նաւատորմի բիւլլէն նոյն երկրներում։

Անգլիա Ռուսիա Գերմանիա Ֆրանսիա 1180 միլ. ֆր. 622 միլ. ֆր. 584 միլ. ֆր. 515 միլ. ֆր.

Իսկ եթէ միացնենք նոյն 1913 թ. առաջական ամբողջ ոյթին (զինուորական և ծովային միլիտարութեան) յատկացված բիւլլէն, կը ստանանք հետեւեալը։

Ռուսիա Անգլիա Գերմանիա Ֆրանսիա 2189 միլ. ֆր. 1899 մ. ֆր. 1844 մ. ֆր. 1472 մ. ֆր.

Այստեղ Ռուսիան կը լինի գրաւեց իր առաջնութեանը՝ Նրա ռազմական ծախքերը զերպանացում են միւս պետութիւններին։ Անգլիայից 290 միլիոն ֆրանկով, Գերմանիայից 345 միլ. ֆրանկով և Ֆրանսիայից 717 միլիոն ֆրանկով։

Արդէն ուրիշ զիւր է ըստում Ռուսիան, եթէ համեմատենք նրա կրթական նպատակների կամ ժողովրդի լուսաւորութեանը զործին յատկացած բիւլլէն միւս երկրներին նոյն բիւլլէի հետ, ինչպէս ցույց են տալիս հետեւեալ թիւերը։

Անգլիա Գերմանիա Ֆրանսիա Ռուսիա (1910 թ.) (1909 թ.) (1910 թ.) (1910 թ.) 362 միլ. մարկ 330 մ. մարկ 226 մ. մարկ 116 միլ. մ.

Ռուսիայից զերպանացում են Անգլիան 246 միլիոն մարկով կամ երեք անգամ աւելի, Գերմանիան 214 միլիոն մարկով և Ֆրանսիան 110 միլիոն մարկով։

Նշանակում է՝ միլիոնական անարտադրական

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՔԵՐ

1910 թ. 1911 թ.		
Զորք և նաւատորմ	30,6%	30,7%
Պետական պարտքերի տոկոսները	26,0 »	25,2 »
Վարչական ծախքեր	26,0 »	25,7 »
Գումարը	83,2%	81,6%

Կուտորարական-արտադրական ծախքեր

1910 թ. 1911 թ.		
Կրթական նպատակների համար	7,4%	7,3%
Երկրագործական նպատակների համար	3,3 »	3,8 »
Արտադրական այլ և այլ ծախքեր	5,2 »	5,4 »
Գումարը	15,9%	17,5%

Այս տոկոսները իրանք են խոտում իրանց նշանակութեան մասին, առանց աւելորդ համեմատութեան 3,473,157,000 ր. գումարից (1910 թ. բիւլլէն) վիթխարի կայարանները բոլոր կրթական և կուտորարական նպատակների համար ծախսվել է ընդամենը 15,9% իսկ 2,535,996,000 ռուբլի բիւլլէից

ԳՆԱՀԱՆՈՒՐ ԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՔԵՐ

1910 թ. 1911 թ.		
Զորք և նաւատորմ	30,6%	30,7%
Պետական պարտքերի տոկոսները	26,0 »	25,2 »
Վարչական ծախքեր	26,0 »	25,7 »
Գումարը	83,2%	81,6%

Կուտորարական-արտադրական ծախքեր

1910 թ. 1911 թ.		
Կրթական նպատակների համար	7,4%	7,3%
Երկրագործական նպատակների համար	3,3 »	3,8 »
Արտադրական այլ և այլ ծախքեր	5,2 »	5,4 »
Գումարը	15,9%	17,5%

Այս տոկոսները իրանք են խոտում իրանց նշանակութեան մասին, առանց աւելորդ համեմատութեան 3,473,157,000 ր. գումարից (1910 թ. բիւլլէն) վիթխարի կայարանները բոլոր կրթական և կուտորարական նպատակների համար ծախսվել է ընդամենը 15,9% իսկ 2,535,996,000 ռուբլի բիւլլէից

ԳՆԱՀԱՆՈՒՐ ԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՔԵՐ

1910 թ. 1911 թ.		
Զորք և նաւատորմ	30,6%	30,7%
Պետական պարտքերի տոկոսները	26,0 »	25,2 »
Վարչական ծախքեր	26,0 »	25,7 »
Գումարը	83,2%	81,6%

Կուտորարական-արտադրական ծախքեր

1910 թ. 1911 թ.		
Կրթական նպատակների համար	7,4%	7,3%
Երկրագործական նպատակների համար	3,3 »	3,8 »
Արտադրական այլ և այլ ծախքեր	5,2 »	5,4 »
Գումարը	15,9%	17,5%

Այս տոկոսները իրանք են խոտում իրանց նշանակութեան մասին, առանց աւելորդ համեմատութեան 3,473,157,000 ր. գումարից (1910 թ. բիւլլէն) վիթխարի կայարանները բոլոր կրթական և կուտորարական նպատակների համար ծախսվել է ընդամենը 15,9% իսկ 2,535,996,000 ռուբլի բիւլլէից

ԳՆԱՀԱՆՈՒՐ ԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՔԵՐ

1910 թ. 1911 թ.		
Զորք և նաւատորմ	30,6%	30,7%
Պետական պարտքերի տոկոսները	26,0 »	25,2 »
Վարչական ծախքեր	26,0 »	25,7 »
Գումարը	83,2%	81,6%

Կուտորարական-արտադրական ծախքեր

1910

հետո զարգանալով մինչև Դիլի-
շան, ապա կայսրի մի ինքնուրույն թիւն
Շահաբադ թիւնը թողնելով անկողինը, ինչ-
հետո արան, յարմարութեան տեսակետից,
միայն Լինքոլնի քաղաքը, իսկ Աստորիան
նր թիւնից բաժանել Անգլիականացիներին
և դարձնել մի ինքնուրույն թիւն, առաջնորդ
դանիստ դարձնելով Աստորիանը։

Պետ

ԿԱՍԱԿԱՆԻ ԶԻՆՈՒՄԻՆԻՆԻ

Վ. Վ. Վերիլով համաձայնելով այդ հար-
ցերի մշակման անհրաժեշտութեան մտքին
ասում է, որ եթէ անմիջապէս չը շրջապատ-
վել մի մեծ լայնու, այն զեպտոմէր համաձա-
րակի կանցնի միայն արդիւնաբերական շրջան-
ները և ապա Բազու։ Ներկայ դէպքում ևս
եւել լաւ է աւելորդ ծախսեր անել քան
կոնստրուկցիան և այդ պատճառով Պետերբուրգի
բժշկական դիւանոցը կառավարելու ուղղակի-
վելից հետագայում պէտք է մասնանշել։

Ջորախանի հրամանատար գեներալ Ն. Բ.
Շահաբադ ցոյց է տալիս զինուորների ծանր
դրութիւնը, որոնք պիտի շրջապատեն բա-
յօնը և որոնք կենտրոնում միջոցներով պա-
կաստիւթիւն կունենան և նրանց մէջ էլ հի-
մադուրութեան դէպքեր կարող են պատահել։

Խորհրդակցութիւնը յայտնեց, որ այդ
բանի նկատմամբ ձեռք են առնում և ձեռք
կառնում բոլոր անհրաժեշտ միջոցները։
Քաղաքային Մարտիմոլը նախագէտ կողմ
նակից է համաձայնել հենց սկզբում լայն
միջոցներ ձեռք առնելու անհրաժեշտութեան
Բազուի քաղաքի քաղաք է լինել վարա-
կումը մուտք դրոյի Բազու, այն ժամանակ
անհրաժեշտ է կը լինեն քաղաքային զինու-
որները Քաղաքային կենտրոնի և հարեւ-
րի հարաւոր մարդկանց թուրքերին, հա-
յրերին, քաղաքային նրանց դրոյի դրութիւնը
և արդիւնքին ինչպէս։ Նրանց համար աշխ-
շարքի 300—500 բուրձի մէջ այն ժամանակ
հնարաւոր կը լինէր լայն չափերով դրոյ
սկսել։

Համադրումներ խորհրդի նախագահ Ա.
Դուրանեան ենթադրում է, որ անելի հա-
մաճարակի դէմ կուզէր հանդիսանում է հա-
մադարական դրոյ, և պետութիւնը պէտք է
լայն օգնութիւն ցոյց տայ։

Քաղ. վարչութեան անդամ Դ. Դ. Յարու-
թիւնեան յայտնեց, որ քաղ. դրութեան խոր-
հրդակցութիւնից մի ժամ առաջ համաձա-
րակի դէմ կուզէր համար յատկացրել է
135,000 ռուբլի և ցանկութիւն է յայտնել,
եթէ մեծ միջոցներ հարկաւորվում գեներալի
համար, պարտաւոր է ասել։

Ստանդարտի համաճարակի դէմ
ձեռք առնելից միջոցներ մասին, բժիշկ
Լեպլինսկի առաջարկեց Պետերբուրգի բնա-
կիչներին քաղաքային գեներալի և գեներալ
այլ, այլպէս անհնար է նպատակաւորաբար
անտահաճութիւն Այդ առաջարկին Ֆ. Լ.
Ֆինիսեր պատասխանեց, որ աշխ-չի կարի-
ն այլևս որոշման գեներալ բոլոր անհրա-
շխմում են քաղաքը։

Բժ. Ս. Ս. Ստանիսկի ասում է, որ ան-
հրաժեշտ է ինչպէս հասկանալիապէս
անհրաժեշտութիւնը, որ սա մի արդարաւորաբար
ուղղակի ժամանակաւ գեներալի օգնութիւն ու-
սումները համար։

Վերլ մի վերլուծ վիճաբանութիւնները
այնպիսի բնութագրութիւն աստացան, որ Ֆ.
Լ. Ֆինիսեր առաջարկեց ընտրել մի մասնա-
կաւում 5 հոգուց բաղկացած, այսպիսի մի
յանձնաժողովում, ինչպիսին խորհրդակցու-
թիւնն է։ Ըստ երեւոյթին, բնիկները գործ
չէ կարելի կատարել։

Թիֆլիսի մեր առաջման միջոց կա-
յանում է նրանում, քաղաքում է կողմա-
նի բժշկական վարչական անցում բժիշկ
Վերիլով, որպէս զի ստեղծելու անհնարա-
վակ թիւով մի յանձնաժողով, որը զեկալա-
րի համաճարակի դէմ միջոցներ կուզէր Մենը
պէտք է հենց այժմ կազմեց մի այլպիսի
յանձնաժողով, իսկ ինչ որ Պետերբուրգից
կազմաւորութիւն կը ստացվի սանիտարա-
կան յանձնաժողովի մասին, մենք աշխա-
տանքը կը յանձնենք նրան։ Որքան քիչ
մարդ լինի յանձնաժողովի մէջ, այնքան
լաւ Եանձնաժողովի մէջ թող մնան քա-
ղաքային, մեզանից որեւէ մէկը, քաղա-
քի և նաւթ. համազգումարի խորհրդի ներկա
յացուցիչները և ուրիշներ։

խորհրդակցութիւնը ընդունեց այդ առա-
ջարկը։

Թիֆլիսում Բազուից ստացված տեղեկու-
թիւնների համաձայն, Պետերբուրգի կապա-
նիլի հիւանդութեան տեսակը վերջնականա-
պէս չէ պարզված։ Բակտերիոցիտիկան
հետազոտութիւնը տակաւին չէ վերջացել
Հիւանդութիւնը նկատելի է քաղաքային
այդ գեներալ Բժշկական ցանութիւնը, որ
կատարում է լայն գեներալ մասին գեներա-
լում, արդիւնաբերական և Բազուի քաղա-
քային տեսակի սանձաններում, և կապակցելի
ոչինչ էլ գտել։ Պետերբուրգից վերջ մայիսի
2-ից շրջապատված է զորքով Հիւանդների
անկողինները և զգեստներն ու շատ ինքը
արշավ են Այն տները, որտեղ հիւանդու-
թիւն է նկատվել ակտուալնամ է և
զանգում են հիւանդութեան տակ։

Ձեռք են առնում ամեն տեսակ միջոց,
պահանջվում է օգնելով ժամանակաւ դէմ
կուզելու գործի համար Հիւանդացիներ
ընդամենը 20 հոգի վերջին հիւանդը մե-
ռա մայիսի 3-ին Նոր հիւանդացիներ
չը կան։

«KABAZ» լրագիրը տեղեկութիւններ է
ստացել Բազուից, որ Պետերբուրգի գեներալ
կազմակերպչական մէջ պահվում են 40
հոգի։ Այն չորս օր է հիւանդացի չը կան։
Այն խոցերը, որոնք պատուաւորվել են ապ-
րիկի 30-ին, դեռ կենդանի են։ Քաղաքա-
պետութեան շրջանում և արդիւնաբերական
շարունակվող ցանութիւնը ոչ մի կապակցու-
թիւն չը կան։

Պետերբուրգից ասում են, որ է հիւան-
դութիւններ չեն առաւելում։ Կապակցելի
հիւանդները առանձնացված են մի առան-
ձին հիւանդանոցում։ Ներկայումս երեք
բժիշկ և երեք ֆելդշեր գործում են։ Որոշ
ված է ֆելդշերներ թիւը աւելացնել 8—10
հոգով։ Պահանջվում են սանիտարներ։

Բազու է եկել պրոֆէսոր Զարոյանը, որը
յայտնի է որպէս ժամանակաւ հիւանդութիւնը
լաւ հասկացող։

Քաղաքային Բիւրո Պետական Դռնախ-
նայում Մ. Բ. Պապաշանյանին ուղարկել է
հետեւեալ հետազոտել։

Բազուից 40 վերստ հեռու գտնվող Պետ-
քանի գեներալ, որը ունի 130 տուն, մոտ
1000 բնակիչ, ապրիլի 13-ին կապակցելի
ժամանակում հիւանդացիներ 14 հոգի և ինչպի-
սիս Պետերբուրգում գտնվում են 2 բժիշկ
բոլոր հիւանդացի անհրաժեշտ կոն համա-
րում։ Քաղաքային դռնախն համաճարակի
առաջին անգամ համար յատկացրել է 135,000
ր. և նկատի ունենալով, որ այդ բանը կա-
րող է անդրադարձնալ այնպիսի արդիւնա-
բերական կենտրոնի վրա, ինչպիսին Բա-
զուն է, աշխատանքները կանգ կառնեն ար-
դիւնաբերականները, որ կործանելու պիտի
թիւն կունենալ պետութեան արդիւնաբե-
րութեան համար, անհրաժեշտ է միջոցա-
րկութիւն յարուցել, որ քաղաքին պետական
գանձարանից նպաստ տրվի համաձայն
1913 թվ. յուլի 10-ի, որպէս զի լայն
միջոցներ ձեռք առնելի, որ քաղաքի ոյժա-
րկից վեր է։ Անհրաժեշտ է մասնագէտներ
ուղարկել համաճարակի դէմ կուզելու հա-
մար։

Համաճարակի դէմ կուզելու համար «Երե-
ր» է և քիչ քան Բազուի քաղաքային արա-
մարութեան տակ է դրել 50,000 ր.։ Նոյն
նպատակի համար Ա. Մ. Բենիկովսկի նու-
րաբերել է 25,000 ր.։

Բազուի և Պետերբուրգի միջև, շուտ տե-
ղեկութիւններ ստանալու համար, հետախոս
է հաստատված։

Պետերբուրգի մոտ եղած ձկնարդիւնաբան-
ներում աշխատող 300 առաւ բնակիչները
որոշել են դնալ հայրենիք։ Կարանտինի
10-օրեայ ժամանակահատվածը Զինում լը-
րացնելու յետոյ միայն նրանք կուղարկ-
վեն Աստորիան։

ՅԻՆԼԱՆԻԿԱՆ ԱՆՅՈՒՄ ՊԵՏԻՆԻՆԻ

Վերջին տարիներ ֆինլանդական սէյմը
մի քանի անգամ քննարկեց և ներկայացրեց
բարձրագոյն իշխանութեանը, որոնցում
տրուում է արտադրական երկրի իրաւա-
կարգը խախտելու կառավարական գործ-
դութիւնների հակասահմանադրական բնա-
կարութեան դէմ։

Ֆինլանդական սէյմի վերջին սեսիոնում
ևս ընդունվեց ճեղքել իրաւակարգը վերա-
կանգնեցնելու ամենապատկազ պետութեան
ինչպէս հարաբերում են լրագրիչները, վերո-
յիշեալ պետիցիոնի չափաւոր ձեռք առնել վի-
ճաբանութիւնների և ցանցապետութեան
էնթրափիլոսոֆի օրոգիւրդնաբանները կողմից
Սեյմիականների առաջարկած բոլոր ուղղու-
մանը միջոցում են, և վերադիւնալ պետի-
ցիան ընդունվում է հիմնական օրենքների
կոմիտէին խնդրագրութեամբ, բոլոր բուր-
ժուական կուսակցութիւններին կողմից ան-
խաղի։

Կառավարական նոր կուրսը, որը արտա-
յայտվում է ոչ միայն օրենսդրական, այլև
արմիւրիտարային կառավարութեան շրջա-
նում, ապրիլի 6-ին հանդիսանում երկրի խա-
ղաք առաջարկութեանը։ Խաղաղութիւն, սահ-
մանափակում են քաղաքացիներին քաղա-
քական իրաւունքները, առաւել է զանազ-
գործութիւն երկրի բոլոր խաւերում, և Ժո-
ղովրդական ներկայացուցիչները նոյնիսկ
չափաւոր մասը իր ամենապատկազ պետի-
ցիայում ապրեցում է ԲՅՈՒՄԵՆԻՆԻՆԻ ֆին-
լանդացի քաղաքացիներին անարգելիկեղծով
օգտվել հիմնական օրենքներով ապահովված
խաղի, միութեաններ և Ժողովները աղա-
ստութիւններից, ինչպէս նաև անձի ան-
ձեռնմխելիութեան իրաւունքից։

Ֆինլանդական ինքնավարութեան սահմա-
նափակումը, նոր իրաւունքների խախտու-
մը, ասում է ՔԻՍ. ԲԵՃԱ, — միացնում է
երկրի տարբեր հոսանքներին, տարբեր քաղա-
քական դասանմաններին և ստեղծական շա-
հերի ներկայացուցիչներին։ Առաւել է բերում
օրենք անող զգուշութիւն Թուստամանի
դէմ իսկ ուսական քաղաքականութիւնը,
ասում է նոյն լրագիրը։ — Նոր միջոցներ է
օրոնում Ֆինլանդիայում կառավարական
իշխանութիւնը ամրապնդելու և քաղաքակա-
նապէս ու տնտեսապէս հաւասարեցնելու
Ֆինլանդիան համայն պետութեան հետ։

Ս. Դ. Բ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ. Դ. Բ. Ս.

Ներկի երկրային ժամը 5-ին, փո-
խարքայ կոմս Վորոնցով-Դաշկով կոմսերի
Ե. Ա. Վորոնցով-Դաշկովայի հետ մեկնեց
Դրին ֆոխարքային և կոմսուհուն ճանա-
պարհի երկաթուղու կայարանում պե-
տական և քաղաքային հիմնարկութիւնների
և Թիֆլիսի հոգեւոր իշխանութիւնների ներ-
կայացուցիչներ։

Ներկաւորել, մայիսի 5-ին, հոգ. Բ. Ե-
տեր Ն. Լ. Պետերսոնի նախագահութեամբ
կայացաւ Կողմասում միջոցառում հաւա-
քումար կողմակիցող բերքային նշտում, ուր
է միջին այլ գործերի որոշվեց համադարա-
բը յետաձգել մինչև դեկտեմբերի 7-ը։

Վարչական կողմասան Բժշկական
Ընկ. մէջ մայիսի 2-ին կայացան ընտրու-
թիւններ։ Ընկ. նախագահ ընտրվեց Ա. Գ.
Դուրեկ, օգնական Մ. Դ. Վեռնիկովսկի,
քարտուղար Ս. Ա. Նովիցկի, արան օգնա-
կան Բոժովսկի։

Մերկից վնասվածներին օգնող կ-
միտէտի կողմասան հեղք ստացել է հե-
տեւեալ գումարները. 1) 30-ը արտիլերիա-
կան վաշտի համանախարհի միջոցով օֆի-
ցերներին շրջանում հաւաքած 20 ր. 35 Կ.,
2) Կուրսերի քաղաքացիներ 314 ր. 15 Կ., 3)
Լինքոլնի դաւառի դաղից 5 ր., 4) Թիֆ-
լիսի աղետականների պարագլխից 3 ր.,
5) Նուրու քաղաքացիներ 100 ր. 30 Կ.,
6) Անդրկովկասի միջոցով 133 ր. 34 Կ.,
7) Թիֆ. Մոսայէլիանց 5 ր., 8) գեներալ
Կապիկից 10 ր., 9) Թիֆլիսի քաղաքային
ինքնավարութիւնից 1000 ր., 10) «KAB-
AZ» լրագրի միջոցով հաւաքված 271 ր.
98 Կ., 11) Թիֆ. Զ. Կիւնիկին հաւաք-
ված 31 ր., 12) Ս. Բ. Միկիկին հաւա-
քած 59 ր., 13) Ղեյս-ու-Կալամից 100 ր.,
14) Ս. Ս. Յարութիւնեանի միջոցով հաւաք-
ված 204 ր., 15) Ա. Պ. Պետերսոնի միջոցով
հաւաքված 48 ր., 16) աւաւ. Ս. Կորո-
ցիկից 50 ր., 17) Վալուր լրագրի հաւա-
քած 136 ր., 18) Կ. Կուլիկից միջոց-
ով հաւաքված 43 ր. 50 Կ., 19) Նուրու և
Արէշի շրջանի դաղից 30 ր., 20) Լինքո-
լնի դաւառի դաղից 25 ր. 40 Կ., 21)
Ֆինլանդիայի միջոցով հաւաքված 450 ր. Ըն-
դամներ 3013 ր. 25 Կ.։ Նախկին ստացված-
ների հետ կալոււմ է 44,247 ր. 55 Կ.։

Սաւաշիկայ արշանը, հոկտեմբերի 15-ին,
Թիֆլիսում կազմվելու է լուսանկարչական
գործերի ցուցահանդէս, որի համար այժմ
կազմվում է մի կոմիտէ։ Կոմիտէի վար-
չութիւնը դիմել է փոխարքային, խնդրե-
լով իր անունով մի պրեմիա սահմանել լաւ
և աղջկա լուսանկարին տալու համար։

Սխոր երկրային ժամը 5-ին, մինչև
9-ը Հասարակական ակումբը բաց կը լինի,

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱԿԱՐԻՈՒԹԵԱՆ

Հ Ր Ա Ի Բ

Այգըստից, 3 մայիսի
Ներկայ տարւոյ յունիսի 1-ին Այգը-
ստից խորհրդում կատարվելու է երաժշտա-
գետ Նիկոլայի Տիգրանի գործունեու-
թեան 25-ամեայ յօրեկանը։
Ճարտարաւոր երաժշտագէտը առաջին հո-
ռաւորն էր, որ արաբից մոտ 30 տարի ա-
ռաւ, լուսաւոր Եւրոպայում երաժշտակա-
նութեան ստանդարտ վերադարձաւ իր
խնդ և խաւար հայրենիքը և իրան նպա-
տակ դրեց ուսումնասիրել, չափի ու կոն-
սեր լիբրետի մինչև այդ մոտացված ու աշ-
քից թողնված հայկական, պարսկական,
վրաց և քրեդական մեղեդիները։

Տիգրանեան այն անհնարութիւնն էր,
որ եւրոպական երաժշտութեան չափ ու
կանոններ ենթարկելով արեւելեան անսահմ-
անելիները, մի կողմից փրկեց նրանց կա-
րտից ու նորանոր աղանդակները, իսկ
մյուս կողմից դադարեցնաւ անհայտ աշխարհի
սակի բաց արեւ մի բոլորովին նոր ու ու-
րոյն աշխարհ։

Նա այն հայ կոմպոզիտորն էր, որ առա-
ջին անգամ եւրոպական նոտաներով ձայն-
նադրելով հայկական քաղաքային երգեր ու
պարեր, նրանց հայ երաժշտութեան հասարա-
կութեան մատուցեց և եւրոպական երա-
ժշտական կրթութիւն աստացած հայ երա-
ժշտի ու երգչի Բէթիօնէի, Շոպենի,
Լագրէնի ու Լիստի փառանքը երկրի
կտրին իր քաղաքին ու արեւելեան մէջ-
դիւնների Ժողովածուներն ունեցաւ։

Տիգրանեան այն լուրջ երաժշտագէտն էր,
որ 25 տարի շարունակ, հեռու ու մեկու-
սացած, անխնայ ու անվատ ուսումնասի-
րեց հայկական և պարսկական զոդորի
մեղեդիները, տուեց նրանց եւրոպական
փայլ ու հարմարեց և մի պիւնտիկ ճըշ-
դութեամբ ձայնագրելով այդ եղանակները,
մեծ տաղանդով կատարեց արեւելեան երաժշ-
տութեան համալսարանական և ընդերը հար-
մանկացիկ եւրոպական մուլիկայի թէ-
րապիւն և հարմարեց։

Սակայն չենք կարող այստեղ կանգ չառ-
նել այն խորը հանգամանքի վրա, որ ան-
սահման կերպով բարձրացնում է արեւելեան
երաժշտիկայի առաջին մայեղաբոյնի և նրա
սկզբնական ցոլումը։

Սխոր լինել, յոսակ ու մաքուր էր այն
աղբիւրը, որից վերցնում էր Տիգրանեան
իր երաժշտական երկերը. իսկ այդ աղբիւ-
րը արեւելեան եղանակների աղբիւրական
երաժշտագէտն էր, հանգեցնող Աղայում աղա
Մեկը-Աղայում, Երեւանի, Երեւանի այդ ճաշակա-
ւոր ընտանիքի տաղանդաւոր դասակը, մեծ
հայրենասէր Մաշապետը Արեւելեան շնորհա-
լի աշակերտը, որի երաժշտական գիտու-
թիւնն ու հայելը այնքան մեծ էին, որ
Կառլուստեան ցանցով և այնպիսի վերա-
դարձող ձեռք մի արեւելեան երաժշտագէտ չէ
կարող անցնել առանց նրան այցելելու, ա-
ռանց լսելու նրա հեղինակաւոր և խորի-
մաստ կաթիլները իր նաւագած պարսկական

առաջիկայ շարքում մեկնող էսկորտային
մասնակցողների ցուցակագրելու համար
Նոյն այդ օրը անդադրեցին կը արգեն նոր
ստացված ամսագրերը։

Կ Ո Վ Կ Ս Ս

Բազուի ՔԵ. Օ. Ե. Թիֆլիսից հե-
ռադրում է, որ Կողմասի փոխարքան հե-
ռադրով դիմեց ներքին գործերի մինիստ-
րին, խնդրելով յատկացնել 115,000 ռուբլի
ժամանակաւ դէմ նախնական միջոցներ ձեռք
առնելու։

Բազուի քաղաքային դռնախն միա-
ձայն յատկացրեց 135,000 ռուբլի ժամ-
անակաւ դէմ նախնական կուս. մղելու հա-
մար։

Ո Ո Ս Ս Ս Ս Ս Ս

Պետերբուրգում նորից խոսում են,
որ Կերկուշինը նշանակվելու է ներքին
գործերի մինիստր։

Պետերբուրգի կաղեւական կոմիտէ, լսելով
Մակիլովի, Նովիկովի և Եշչիկիւնի
քաղաքային խորհրդի Պետական Դռնախ-
նախարհի նախագահի արտաքերու օգտին
ձայն տալու մասին, պարտաւոր յայտնեց
այդ կոմիտէին անդամ։

Ներքին գործերի մինիստրի օգնական
Ջուկովսկին նշանակվում է Մոսկվայի գե-
ներալ-նահանգապետ։

Կիւնիկ երեւոյթ-հաւասարադար-
ներ խորհրդը դուր հանեց իր անդամ-
ների ցուցակից Մոսկվային սպանող Բոզ-
բովի հոր անունը, որ ներկայումս ապրում
է Բերլինում։

Լիվադիայում կարեւոր քաղաքական
խորհրդակցութիւն է կայանալու Կողմասի
փոխարքայի, Գործնիկի և բարձրատի-
ման պալատիստների մասնակցութեամբ
Սպաւում են լուրջ փոփոխութիւններ։

Լուրերի համաձայն հրաժարական է
տուել ներքին գործերի մինիստր Մակա-
կովը

